

Оксана КАЛІЩУК

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ “ЕТНІЧНІ КОНФЛІКТИ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ДОСВІД ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ”

23–25 червня 2016 р. у Луцьку та смт Шацьк відбулася Міжнародна наукова конференція **“Етнічні конфлікти у роки Другої світової війни: досвід Центрально-Східної Європи”**, організаторами якої стали Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Інститут українознавства імені І. Крип’якевича НАН України, Український інститут національної пам’яті, Український інститут вивчення Голокосту “Ткума”, Представництво Польської Академії Наук у Києві, Генеральне консульство Польщі у Луцьку. Її учасниками стали понад 40 учених з України, Польщі, Литви, які розглянули особливості етнополітичних відносин у роки Другої світової війни у країнах Центрально-Східної Європи. Від імені організаторів і господарів конференції її учасників привітав декан історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, д-р іст. наук, проф. *Анатолій Шваб*, директор Інституту українознавства імені І. Крип’якевича НАН України, д-р іст. наук, проф. *Микола Литвин*, представниця Українського інституту національної пам’яті у Луцьку, канд. іст. наук *Леся Бондарук*, представник Польської Академії Наук у Києві д-р габіліт., проф. *Генріх Собчук*, консул РП у Луцьку *Кишитоф Савіцький*.

Пленарне засідання вів Микола Литвин, який також виступив із доповіддю. У виступах та обговоренні було відзначено, що після нацистської окупації у цій частині Європи розгорнувся не лише Рух опору, але й розпочалося взаємопоборювання між сусідніми народами. Водночас продовжено дискусії між українськими та польськими істориками щодо характеру, перебігу та наслідків військово-політичного протистояння між двома народами у роки Другої світової війни. Конференція продовжила науковий діалог, який започаткували наукові семінари “Україна – Польща: важкі питання”, що відбувалися по чергово в Україні та Польщі впродовж 1990-х – 2000-х років.

Згідно із задумом організаторів, доповідач не був обмежений жорстким регламентом, що дозволило розгорнуто представити свої погляди на наукові проблеми, дати відповіді на питання, які виникали в учасників. Першим був виголошений реферат д-ра іст. наук, проф. *Івана Патриляка* (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), в якому наголошено на необхідності вписати події Другої світової війни у ширший історичний контекст, відзначено складність та спекулятивність теми балансу жертв. Гострою та актуальною, за умов існування в Польщі проєктів про встановлення 11 липня Днем мучеництва кресов’ян, є

проблема означення волинських подій 1943 р. Аргументи проти вживання терміна “геноцид”, які висловив І. Патриляк, повинні бути почуті. Його колега з Польщі, д-р габіліт., проф. *Гжегож Мотика* (Інститут національної пам’яті РП) звернув увагу присутніх на ставлення українських мешканців Волині до “антипольської акції” УПА. При цьому він наголосив на організованому характері дій української сторони, насамперед відділів УПА, та заперечив стихійність нападів на польські населені пункти влітку 1943 р. На його думку, без залучення структур ОУН конфлікт між українцями та поляками не набув би таких масштабів. Представниця Литви, канд. іст. наук *Віталія Стравінскене* (Інститут історії Литви) окреслила складові литовсько-польського конфлікту у воєнний час та показала міграцію з Литви до Польщі як спробу зняти міжнаціональну напругу у післявоєнні роки (1944–1947).

Важливим питанням історичної дискусії щодо волинської трагедії, яке має непересічне значення для сьогодення та майбутнього, є визначення передумов та чинників українсько-польського конфлікту у роки Другої світової війни. Про це говорили д-р іст. наук, проф. *М. Литвин* (Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України) та д-р іст. наук, проф. *Богдан Гудь* (Львівський національний університет імені Івана Франка). На противагу польським колегам Б. Гудь інтерпретував події на Волині 1943 р. як селянську війну, своєрідну Жакерію, акцентуючи увагу насамперед на соціально-економічному підґрунті цього протистояння. Зміну етнічного складу населення у східних воєводствах Другої Речіпосполитої внаслідок міграційної політики міжвоєнної Польщі, що вплинуло на подальші події, проаналізував д-р іст. наук, проф. *Анатолій Шваб* (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки). Д-р іст. наук, проф. *Володимир Трофимович* (Національний університет “Острозька академія”) у своїй доповіді наголосив на радянському чиннику в розгортанні українсько-польського конфлікту 1939–1945 рр., який теж слід враховувати, вивчаючи геополітику Другої світової війни. Про досвід історичної дискусії на прикладі міжнародних наукових семінарів “Україна – Польща: важкі питання” нагадав присутнім канд. іст. наук, проф. *Микола Кучерена* (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Баланс жертв українсько-польського протистояння є болючим і дискусійним питанням, що ще раз підтвердили учасники і гості конференції. Д-р габіліт., проф. *Ігор Галагіда* (Гданський університет) представив статистику українських жертв протистояння на Холмщині та Підляшші (Люблінський дистрикт) у 1942–1943 рр. Як зауважили учасники конференції, питання українських жертв загалом є малодослідженим, а тому будь-які кроки у напрямі встановлення загиблих українців – надзвичайно важливі. На моральний аспект цієї теми вказав представник польської антикомуністичної опозиції, посол Сейму, співорганізатор Комітету солідарності з Україною *Збігнев Буяк*. Він звернув увагу присутніх на необхідність подолання народами-сусідами травматичного досвіду Другої світової війни.

Краще зрозуміти історичні явища дозволяє порівняння з подібними процесами у інших державах та серед інших народів. Спробу компаративістики етнічних конфліктів у роки Другої світової війни на прикладі українсько-польського та сербохорватського протистояння представила д-р іст. наук, проф. *Оксана Каліщук* (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки). Канд. іст. наук *Ігор Щупак* (Український інститут вивчення Голокосту “Ткума”) здійснив

порівняльний аналіз волинської трагедії і Голокосту, заперечивши типологізацію волинської трагедії як геноциду, подібного до Голокосту.

Загострення етнічних відносин у роки Другої світової війни увиразнює ставлення до євреїв. Цьому питанню були присвячені доповіді д-ра політ. наук, проф. *Максима Гона* (Рівненський державний гуманітарний університет), канд. іст. наук *Наталії Івчик* (Рівненський державний гуманітарний університет), д-ра іст. наук, проф. *Олексія Гончаренка* (ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди), канд. іст. наук *Юрія Митрофаненка* (Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського), канд. пед. наук, доц. *Тамари Бакки* (Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова), канд. іст. наук *Тетяни Мелещенко* (Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова) та канд. іст. наук *Файни Винокурової* (Державний архів Вінницької області).

Результати роботи Міжнародної наукової конференції дозволяють говорити про необхідність відновлення роботи Українсько-польської історичної комісії та про поживлення діалогу між вченими різних країн, насамперед України та Польщі. Матеріали конференції будуть опубліковані у науковому збірнику.